

Pohjavesityöpaja 7.6.2016 - muistio

Käytännön kokemuksia kunnostusojituksista pohjavesialueilla

Keskusteltiin ongelman mittakaavasta eli pohjavesialueille sijoittuvan kunnostusojitettavan alueen määrästä valtakunnallisesti. Todettiin, että nykyinen, usein yleiseen varovaisuusperiaatteeseen perustuva käytäntö hankkeiden rajaamisesta pohjavesialueen ulkopuolelle voi kohdistua merkittävänä tulonmenetyksenä yksittäiselle maanomistajalle, vaikka kansantaloudellisesti tarkasteltuna ongelma ei olisikaan suuri. Pohjavesialueiden pinta-ala on n. 4 % Suomen pinta-alasta ja tästä ojitusta kaipaavien alueiden osuus on melko pieni.

Keskusteltiin ojitussuunnitelmien laatimisesta ja käsittelystä ELY-keskuksissa. ELY-keskukset korostivat, että suunnitelmista tulisi ilmetä perustelut annetuille tiedoille, esimerkiksi miten on päädytty johtopäätökseen, ettei hankkeella ole vaikutuksia alueen pohjavesiolosuhteisiin. Kaikki ojasuunnittelijalla olevat maastohavainnot suunnittelualueelta kannattaa tuoda esiin ilmoituksessa. Voitaisiin kuvata mm. onko aikaisemmin ollut purkaumaa ojitusta tehtäessä, havaitaanko ojassa ruosteista massaa tms. Pohjavesiviranomaiset tarvitsevat tiedon kyseisen hankealueen pohjaveden pinnankorkeudesta ennen kuin voivat ottaa kantaa suunnitelman toteuttamiseen. Turvemaan paksuus ja maalajitieto ovat myös oleellisia. Vaikka maakunnittain paras pohjavesitieto löytyy alueellisista ELY-keskuksista, vaihtelee tarkempi tietämys pohjavesialueiden hydrogeologiasta kuitenkin pohjavesialueittain suuresti – ELY-keskuksillakaan ei ole saatavilla kaikilta pohjavesialueilta esim. kattavaa pinnankorkeustietoa.

Toimijoiden taholta todettiin, että ojasuunnittelija voi saada käyttöönsä alueen aiemman ojituksen yhteydessä kootut tiedot ja tehdä maastossa havaintoja pintamaan ominaisuuksista ja nykyisistä turvepaksuuksista. Yleensä on kuitenkin mahdotonta saada havaintoja pohjaveden pinnasta tai tehdä muita tarkentavia selvityksiä hankkeen kustannuskehukset ja ojasuunnittelijan pohjavesitietämys huomioiden. ELY-keskuksesta tuotiin esiin, että usein pohjaveden pinnankorkeuden selvittämiseen on mahdollista käyttää esimerkiksi väliaikaisia, edullisia ns. sähkömiehen putkia, joiden asentaminen on helppoa.

Toimijat toivoivat viranomaisilta yhtenäisiä käytäntöjä mm. tarvittavien suojavyöhykkeiden soveltamiseen. Osassa kuntia on suojelusuunnitelmien yhteydessä todettu tarvittavan laajempia suojavyöhykkeitä kuin pohjavesialueen raja. Tämä on aiheuttanut toimijoissa hämmennystä. Toimijoiden taholta myös nostettiin esiin ristiriitaiset kokemukset esimerkiksi maanmuokkauksena tehtävän ojitusmätästyksen ja kunnostusojituksen sallittavuudesta ja vaikuttavuudesta pohjavesialueella. Ojitusmätästyksiä, metsäteihin liittyviä ojituksia eikä myöskään pellonraivausta säädellä samoin kuin kunnostusojituksia, vaikka toimenpiteitä voidaan kuitenkin suunnitella samoille pohjavesialueille, samanlaisiin pohjavesiolosuhteisiin.

Todettiin yleisesti, että suunnittelijoiden ja viranomaisten välisen vuoropuhelun lisääminen jo hankkeen alkuvaiheen suunnittelussa on tärkeää. Näin voidaan huomioida esimerkiksi riski paineellisen pohjaveden sekä mahdollisten orsivesien esiintymisestä. Yleistä aluekohtaista tietoa pohjavesialueen erityispiirteistä on saatavilla myös Avoin tieto -palvelusta (www.syke.fi/avointieto, entinen Oiva-palvelu).

TUTKIMUSTARPEET

Esimerkiksi metsänhakkuiden aikaansaamat ravinnelisykset pohjaveteen on tutkimuksin jo osoitettu pieniksi ja lyhytkestoisiksi. Tutkimustarpeita kuitenkin tunnistettiin esimerkiksi kunnostusojituksen mahdollisesti aikaansaamiin muutoksiin pohjavesimuodostuman vedenlaadussa mm. mahdollinen pintavesien imeytyminen huomioiden. Tietoa tarvitaan erityisesti humuksen ja fosforin osalta. Keskusteltiin mahdollisuudesta laajentaa ojituksia huolellisella suunnittelulla II/2 luokan alueille erityistä tarveharkintaa käyttäen. Käytäntö edellyttäisi tutkimusta ja suositusten päivittämistä. Lisäksi on huomioitava, että lainsäädäntö rinnastaa vedenhankintaa varten tärkeät (1) ja vedenhankintakäyttöön soveltuvat (2) pohjavesialueet. Tutkimus- ja seurantatiedolle on tarvetta, mutta tilanne on haastava mm. valtion seurantamäärärahojen supistuksista johtuen. Toimijoille tarvitaan myös laserkeilausaineistoihin perustuvia riskiarviointityökaluja.

Myös laaja-alaisen maanmuokkauksen vaikutuksesta pohjaveteen kaivattiin lisää tutkimustietoa. Tärkeää olisi miettiä myös, missä metsänkasvun vaiheissa ja montako kertaa ojitusta tarvitaan. Tavoitteena tulisi olla saada toiminnot realistisiksi ja sellaisiksi, että ne voidaan toteuttaa yksinkertaisesti ja ammattimaisesti. Vaarana on, että maanomistajat lähtevät toteutukseen yksinään, jolloin eri tekijät voivat jäädä kokonaan huomioimatta. Ohjeistusta ja tietoa hyvistä käytännöistä pitäisi saada nopeasti.

Todettiin, että sopivien pohjavesialueilla sijaitsevien kunnostusojituksen seuranta- ja tutkimusalueiden löytäminen on haastavaa, lisäksi alueita tarvittaisiin useita erilaisista pohjavesimuodostumatyypeistä. Ojituksen vaikutukset voivat eri puolella Suomea ja erilaisilla muodostumatyypeillä vaihdella hyvin paljon, siksi yksittäisillä tutkimuksilla on hankala päästä yksityiskohtaiseen yleisesti sovellettavissa olevaan ohjeistukseen.

Tuotiin esiin, että on hyvä tarkistaa Freshabit-hankkeen (käynnistetty mm. Puruvedellä) yhteneväisyydet keskusteltujen tutkimustarpeiden kanssa. Myös rajapinnat maatalouden ohjeistukseen on syytä tarkistaa.

RATKAISUMALLIT TOIMINNAN KEHITTÄMISEEN

Keskusteltiin mahdollisuudesta arvioida tai ”mallintaa” kevyesti pohjavedenpintaa olemassa olevaa tietoa (metsävaratieto, maaperäkartta, korkeusmallit, laserkeilaus, lähteet ym) ja paikkatietoa hyödyntäen. Tapauskohtaisesti tarkasteluun voisi olla mahdollisuuksia.

Todettiin yleisesti tarve yhteistyön ja tiedonjaon lisäämiseen. Pohjavesiossaamisen ja yhteisesti tunnistettujen hyvien käytäntöjen jalkauttaminen suunnittelijoille ja toimijoille on yhä tärkeämpää mm. niukat viranomaisresurssit ja aluehallintouudistuksenkin tuomat muutokset ympäristöviranomaisissa huomioiden. Toivottiin yhteisiä seminaareja ja koulutuksia sekä pohjavesiteemaa metsätalouden vesiensuojelupäiville. Vesiensuojelupäivät voisi järjestää YM:n ja MMM:n rahoituksella sekä pienellä osallistumismaksulla. Keskusteltiin myös mahdollisuudesta koostaa esimerkiksi yhteisiä koulutusaineistoja ja esitteitä olemassa olevien aineistojen pohjalta (SYKE, Luke, Tapio Oy).

Keskusteltiin uudesta pohjavesialueluokituksesta, jonka myötä käyttöön saadaan uusi E-luokka. Luokkaan kuuluvat pohjavesialueet, joiden pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemit ovat suoraan riippuvaisia. Todettiin, ettei uusi E-luokka tuo käytännössä uusia rajoitteita metsätaloustoimenpiteiden mahdollistamiseen pohjavesialueella. Toimenpiteiden suuruus voi tuki vaikuttaa tilanteeseen. E-luokan alueiden suojeluperusteet tulevat muusta lainsäädännöstä, mm. luonnonsuojelulaista. Pohjavesiriippuvuuden kautta vaikutusten käsittely menee pitkälti vesilain mukaisen lupaharkinnan pohjalta.

Muistettava myös tulvariskien hallintasuunnitelmat, koska erityisesti tasaisilla alueilla kuivatuksella (ja siitä luopumisella) voi olla vaikutusta laajemmalle alueelle.

Muistion laatijat

Hanna Hentilä	Syke
Ritva Britschgi	Syke
Tommi Tenhola	Tapio Oy
Samuli Joensuu	Tapio Oy

LIITE 1

Kutsu pohjavesityöpajaan

Tervetuloa Tapio Oy:n järjestämään Kunnostusojitus pohjavesialueilla –työpajaan tiistaina 7.6.2016 klo 12.30 alkaen. Paikkana on Tapio Oy:n kokoushuone Tapiola. Tapion osoite on: Pohjoinen Rautatiekatu 21 B, 6. krs. 00100 Helsinki. Pyydän ilmoittautumaan työpajaan 3.6. mennessä.

Liitteenä oleva vuonna 2015 tehty selvitys Metsätalous pohjavesialueilla nosti esille joukon kysymyksiä, joihin työpajassa halutaan pureutua: ”Mitä oikeasti tiedämme kunnostusojituksen vaikutuksista pohjavesialueilla? Perustuuko tietomme tutkimuksiin vai oletuksiin ja mitä asialle pitäisi tehdä?”

Ohjelma

12.30	Avaus ja kahvi	
12.45	Mitä tiedetään metsätalouden pohjavesivaikutuksista? Kentän näkemyksiä - Kyselytutkimuksen tuloksia Samuli Joensuu, Tapio Oy Hanna Hentilä, SYKE	
13.20	MMM:n kommenttipuheenvuoro, Pohjavesialueet ja ojitus, Enon pohjavesialueen tuloksia – case –tapaus	Ville Keskiarja, MMM Juhani Gustafsson, YM Sirpa Piirainen, Luke
13.50	Ryhmätyöt	
14.50	Ryhmätöiden purku ja keskustelu	
15.45	Loppuyhteenveto	
16.00	Päätös	

Osallistujat

Piirainen Sirpa, Luke
Yli-Mannila Sari, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Ojanperä Jussi, Otso
Kettunen Seppo, Otso
Ripatti Hannu, MTK
Keskisarja Ville, MMM
Hentilä Hanna, Syke
Joensuu Samuli, Tapio
Ikonen Maiju, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Hilksa-Aaltonen Marja, MMM
Laaksonen Lauri, Kanta-Hämeen mhy
Huotari Esa, Otso
Ollikainen Seppo, SMK
Gustafsson Juhani, YM
Tenhola Tommi, Tapio
Siironen Petri, Hämeen ELY-keskus
Britschgi Ritva, Syke